

Makale Türü: Araştırma

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İÇİN ÖRNEK BİR LİDER: ANGELA MERKEL

¹Yeşim HAFIZOĞLU, ²Cemal ALTAN

Özet

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınlarla erkeklerin sosyo-kültürel, ekonomik, siyasi ve hukuki anlamda eşit haklara sahip olması anlamına gelmektedir. Gerek yasalarda gerekse İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde toplumsal cinsiyet eşitliği vurgusu yapılsa bile kadınlara birçok alanda fırsat eşitliği tanınmamaktadır. Geleneksel yapının etkisiyle özel alandan kamusal alana geçemeyen kadınlar artık eril bir alan olan siyasette bile en üst pozisyonlara gelebilmektedir. Angela Merkel başarılı bir kadın lider olarak üç dönem üst üste başbakan seçilmiş ve kadınların siyasette başarılı olacağını kanıtlamıştır. Hem Almanya'da hem de Avrupa Birliği'nde lider konumunda olan Şansölye, analitik zekâsıyla dünya siyaset tarihini etkilemiştir. Parti politikaları dışında duruma göre kararlar da alan lider eleştirilse de uyguladığı politikaların ne kadar tutarlı olduğunu gören halk onu desteklemeye devam etmektedir. Merkel, bir kadın olarak siyasette kariyer yapmak isteyen tüm dünya kadınlarına örnek olmuş ve onlara ilham vermiştir. Fırsatlar oluştuğunda bir kadının da tıpkı bir erkek gibi başarılı olabileceğini ve nüfuz elde edebileceğini kanıtlayan Merkel toplumsal cinsiyet eşitliği açısından çok önemli bir örnektir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Angela Merkel, Kadın ve Siyaset

An Exemplary Leader for Gender Equality: Angela Merkel

Abstract

Gender equality means that women and men have equal rights in socio-cultural, economic, political and legal terms. Even if gender equality is emphasized both in laws and in the Universal Declaration of Human Rights, women are not given equal opportunities in many areas. With the influence of the traditional structure, women who cannot move from the private sphere to the public sphere can now reach the top positions even in politics, which is a masculine sphere. Angela Merkel has been elected prime minister for three consecutive terms as a successful female leader and has proven that women will be successful in politics. Being a leader in both Germany and the European Union, The Chancellor influenced the world political history with his analytical intelligence. Although the leader, who takes decisions other than party politics, is criticized, the people who see how consistent his policies are continue to support him. Merkel has set an example and inspired all women of the world who want to pursue a career in politics as a woman. Merkel is a very important example of gender equality, proving that when opportunities arise, a woman can be successful and gain influence just like a man.

Keywords: Gender Discrimination, Angela Merkel, Woman and Politics

¹ Dr., Mersin Üniversitesi, yesimhfz@gmail.com, ORCID-iD: 0000-0001-8577-4838

² Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, caltan97@gmail.com, ORCID-iD: 0000-0001-5192-085X

GİRİŞ

Siyaset, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının en yoğun şekilde yapıldığı ve erkek hegemonyasının en aktif halde olduğu bir alandır. Hâkim kültürün etkisi ile eril bir yapı üzerine kurulan bu alanda kadın siyasetçi olarak başarılı olmak son derece zordur. Her ne kadar geleneksel toplumdaki modern toplum yapısına geçilmiş olsa da eskinin ayak izleri üzerine inşa edilen köklü bir eril egemen kültür söz konusudur. Kadınların siyasette önceki dönemlere göre daha fazla söz sahibi olmalarına rağmen yine de kültürel kalıp yargılarının etkisinden kurtulamadıkları gözlenmektedir. Kadınlar için sürekli bir biçimde şefkat, duygusallık, merhamet, güzellik, irrasyonel olma gibi tanımlamalar yapılması siyasetin onlara uygun olmayacağı izlenimini yeniden ve sistematik biçimde üretmektedir. Ancak tüm bu karşıtıklara rağmen içinde bulunduğumuz çağda bütün toplumsal yapılar hızlı bir biçimde değişmektedir. Özellikle liderlik özelliği baskın olan siyasetçiler dönüşümü kadın ya da erkek olmalarından bağımsız biçimde düşünmektedir. Simone de Beauvoir'ın "kadın doğulmaz, kadın olunur" (Beauvoir, 2019:13) sözlerinde kadınlığın bir inşa sürecinden geçilerek kurgulandığına ilişkin tezi Angela Merkel örneğinde tersten okunabilir. Merkel kadın olarak akıl gücünü ortaya koymuş ve kadına karşı klasik bakış açısını değiştirmeyi başarmıştır.

Fatmagül Berktaş'ın kadının toplumsal kültür içinde şekillendirilen ve ayrıma tabi tutulan bir nesne olduğuna yönelik fikirleri doğrultusunda kadınlar onlara yüklenen özellikleri avantaja çevirebilecekken ataerkil yapı bu durumu dezavantaja dönüştürmektedir (Berktaş, 2003:7). Ama her ne olursa olsun yeni toplumsal yapı içinde baskın karakterli kadın liderler tüm engelleri aşacak biçimde donanım sahibidir.

Bilim insanları uzun süre insan beyninin kadın ve erkekler için ortalama değerlerini araştırmışlardır. Ortaya çıkan verilere göre yaklaşık olarak kadınlarda 1250 gram kadar olan beyin erkeklerde 1375 gram civarında olduğunu tespit etmişlerdir. Bunun sonucunda erkeklerin daha akıllı olduğunu savunmuş ancak daha sonraları kadın vücudunun erkek vücudundan daha küçük olması dolayısıyla beyin de işlev açısından değil ağırlık açısından farklı olduğu sonucuna varmışlardır (Uzbaş, 2018). Yine bilimsel veriler ışığında kadın-erkek beyni arasındaki farklara odaklanan görüşe göre kadınların hipokampusu (anlık hafıza ile ilgili bölüm) erkeklere göre daha büyükken erkekte amigdala (duygusal hafıza ve agresyon ile ilgili bölüm) daha geniş yer kaplamaktadır (Uzbaş, 2018). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkeğin biyolojik olarak farklı yapıda olmasının toplumsal roller ve kültür üzerindeki etkisi ve cinsiyet farklılaşmalarının temelinde çoğunlukla biyolojik yapının bulunması konunun önemini arttırmaktadır. Kadın ve erkek davranışları arasındaki farkların temelinde hormonların olduğu görüşü ortaya atılmıştır (Çakır ve Baş, 2018). Oysaki insanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik onun sosyal bir varlık olmasıdır. Elbette fizyolojik olarak farklar mevcuttur. Özellikle kadın beyni ile erkek beyni arasındaki farkların doğuştan geldiğini kanıtlayan çalışmalar yapılmıştır ki bu çalışmalar sonucunda duygusal anlamda hassas olma ile ilgili olan limbik sistemin kadınlarda daha büyük olduğu saptanmıştır (Çakır ve Baş, 2018:178). Ancak bu farklılıklar zamanla kadınların duygusal olduğu ve analitik düşünemeyeceği görüşü üzerinden gidilerek toplum içinde ötekileştirilmesine sebep

olmuştur. Sistem, yarışmacı, savaşçı ve rekabete yatkın olan erkekleri kamusal alanda, duygusal, sezgici ve hassas olan kadınları ise özel alan içinde konumlandırmıştır. Erkek beyninin analizci ve sistem kurmaya yatkın olduğunu ifade eden nörologlar, kadın beyninin empati kurma yeteneği olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Sözlü iletişimde daha iyi olan kadınların beynin iki yarım küresini birbirine bağlayan korpus kollasumu ise erkeklere nazaran daha iyi gelişmiştir. Kadınlar sezgilerini, empati yeteneklerini ve sabırlarını Schulz'un deyimiyile "yeni dişil beyin"ler olarak atalarınınkinden daha farklı ve görece olarak iyi kullanmaya başlamışlardır (Schulz, 2005:17). Böylece kadınlar kendilerine dayatılan rollerin dışına çıkma cesareti göstererek kamusal alanda tüm zorluklarla baş eder hâle gelmişlerdir. Artık kadınlar kendilerine ikincil bir konum atfettiren zihinsel yapılarını avantaja dönüştürme eğiliminde olarak öz saygı ve özgüvenli olmayı tercih etmişler ve bunun için de yeni zihinsel yollar açmayı başarmışlardır.

Günümüzde kadınların da rekabet baskısı altında olduğu düşünülürse sezgiler ve duygusal zeka onlara önemli katkılar sunmaktadır. Çünkü dünyanın kadınlara yönelik talepleri değişmektedir. Yaşam koşulları kadınları çift beyin tipini geliştirmeye zorlamaktadır (Schulz, 2005: 36). Erkeklere özgülenen işleri yapar hâle gelen kadınlar beyinlerinde yeni yollar, tepkiler ve tutumlar geliştirmek durumunda kalmaktadırlar.

Tüm bu fiziksel ve sosyal farklılaşmaların ardından toplumsal cinsiyet ayrımcılığına boyun eğmeyen Almanya şansölyesi Angela Merkel, toplumları kuşatan eril egemenliğin iktidarında istenildiği gibi şekillenen kadın siyasetini dönüştürüp ters yüz ederek politikaya farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu çalışmada toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kapsamında ötekileştirilen ve nesneleştirilen kadın profilinin, Merkel tarafından meydan okunarak nasıl dönüştürülüp 'güçlü kadın siyasetçi' olarak yeniden tesis edilmesi ele alınmıştır. Toplumsal cinsiyet farklılaşması ve Angela Merkel'in onu güçlü kılan politikaları literatür taraması ve ikincil kaynaklardan faydalanılarak incelenmektedir. Cinsiyet eşitliğinin kadınlar tarafından bertaraf edilebileceğini ve ataerkil kodların değiştirilebileceği görüşü iki bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kadınlar için olumsuz yanları irdelenirken ikinci bölümde Angela Merkel'in başarılı bir kadın siyasetçi olarak eril engelleri aşması konu edilmiştir. Sonuç olarak yüzyıllardır süregelen toplumsal cinsiyet ayrımcılığının Merkel tarafından görece olarak yıkılması ile birlikte dünya kadınlarına siyasette başarılı olunabileceğini göstermektedir. Elde edilen bu sonuç, siyasette cinsiyet ayrımcılığının bir kader olmayacağı umudunu yeşertmesi bakımından önemlidir.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET AYRIMCILIĞI

İnsanların kadın ve erkek olarak sadece anatomik açıdan farklılaşması "cinsiyet" kavramı ile tanımlanır. Toplumsal cinsiyet ise toplumun kadın ve erkeğe biçtiği roller ve bu roller dolayısıyla cinsiyetlere göre belirlenen beklentilerdir. Kültürel yapılar kadınla erkeğin eşit olmadığını ve iktidarın erkekte olmasının doğal olduğunu vurgular. İktidar, kendi dışındaki bireylerin tavırlarını etkileyebilme ve yönlendirebilme gücüdür. Foucault için iktidar, egemenlik ilişkileri kuran, kanunlar çerçevesinde

belirli yasaklar koyarak toplumu kontrol edebilen bir güçtür. İktidar önce kendi kavramlarını ve tanımlamalarını oluşturur, sonra da bu kavramları işler hâle getirebilmek için sistemi inşâ eder (Foucault, 2020:175-179). Mekanizmaları kurmaya muktedir olan iktidar, erkeklerin elinde toplanmıştır. Toplumsal bazda tüm kurum ve kuruluşlar iktidar tarafından tahakküm altına alınmaya çalışılır. Bu noktada “meşruiyet” kavramı devreye girer. “Meşru iktidar” olarak tanımlanan “otorite” genellikle erkek egemenliğinde toplanmıştır. Gücün bu biçimde erkekte toplanmasının sebebi ataerkil toplum yapısıdır. Ailede babaya tabî olan eş ve çocuklar, bu kültürel yapıyı zaman içinde diğer toplumsal alanlara da taşımaktadırlar. Erkeğin üst katmanda konumlandığı hiyerarşik güç ilişkisinin devamlılığı kimi zaman kadın ile işbirliğine dayanırken, kimi zaman çoğunlukla erkek tarafından uygulanan şiddete dayalı olarak sürdürülmeye çalışılmıştır. Kadınların bağımlılık ilişkisinin içinde var olduğu bu ataerkil sistemde, erkeğin otoritesine karşı yapacağı hareketleri baskı altına alınmıştır.

Kadın- erkek farklılaşmasının temelini oluşturan geleneksel bilgi, erkeği avantajlı bir konuma, kadını ise dezavantajlı bir konuma getirir. Kadınların bu olumsuz durumu sistem tarafından sürekli pekiştirilmektedir. Geleneksel toplum yapısının egemen kavramları ile üretilen bilgiye göre kadınlar pasif, edilgen ve duygusal bireylerdir. Erkeklerse güçlü, koruyucu ve akıllıdır. Feminist çalışmaların artması ile kadını ikincil gösteren geleneksel bilgiye karşı tepkiler gelmeye başlamıştır.

Tekrar cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayırımına dönüldüğünde biyolojik cinsiyet ayırımının temelinde kadın ve erkeğin farklı üreme organları, farklı hormon ve kromozom yapılarından meydana geldiği varsayımı üzerinde durulur. Biyolojik determinizme göre erkek üstün, kadın ise erkeğe göre aşağıda konumlanmıştır. Katı deterministler kararların ve eylemlerin genetik yapı ve beyin yapısı tarafından önceden belirlendiğini ifade eder. Bu anlayış ise kişilerin özgür iradelerinin olmayacağı çünkü her şeyin önceden belirlendiği sonucunu ortaya çıkarır. O halde hiçbir tutum için sorumluluk almaya gerek kalmayacaktır. Libertenyenlerin bu teze karşı çıkarak, tüm insanların ahlaki failer olduğu antitezi, biyolojik determinizmi çürütmektedir (Hewit, 2017:189). O halde toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında erkekleri üstün, kadınları ise toplumun en alt katmanlarında tanımlamak büyük bir kalıp yargıdan ileri gelmektedir. Ancak gerçeklik ne sadece biyolojik determinizmle ne de sadece özgür irade ile açıklanabilir. İkisinin eş zamanlı olarak birleşmesi sonucu bir uyum söz konusu olur ki, genetik ile çevresel bileşenler, bir araya gelerek, kadın ve erkeğin toplumsal statüsünü belirler. *The Mismeasure of Man* adlı kitabıyla biyolojik determinizmi ilk tanımlayan düşünür Stephen Jay Gould’tur. Gould’a göre biyolojik faktörler farklı grupların davranışlarını açıklar (Gould, 1981:182). Toplumsal cinsiyet kavramını ise ilk kullanan araştırmacı John Money’dir. Daha sonra İngiliz Profesör Ann Rosamund Oakley 1972 yılında *Sex, Gender and Society* adlı kitabında değişen ve dönüşen sosyal yapı çerisinde hem biyolojik hem de kültürel imgelerin ne anlama geldiğini incelerken toplumsal cinsiyet kavramından söz etmektedir. Kitaptaki ana unsur fiziksel kabiliyetlerin sosyo-kültürel durumdan ayrılması gerekliliği üzerinedir. Oakley bu eserde cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin farklı kavramlar olduğunu ifade etmektedir. Cins, biyolojik farklılıklar ve üreme temelli bir tanımlamayken cinsiyet, kültürel

kodlamalarla örülü bir sorunsaldır. Erillik ve dişillik toplumsal cinsiyetle birlikte erkek ve kadın olarak yeniden belirlenmektedir (Oakley, 1972:115-125).

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının temelinde önyargı bulunmaktadır. Önyargı kavramı Allport tarafından “yanlış ve katı bir genellemeyle antipati duymak” olarak tanımlanmıştır. Önyargı tek bir bireye olabileceği gibi bir gruba karşı da olabilir. Allport sosyal psikoloji ders kitapları için de ufuk açıcı bir kaynak niteliği taşıyan eserinde aslında önyargıyı “etnik önyargı” bağlamında açıklamıştır (Allport, 1954:9). Daha sonraları sosyal psikoloji alanında önyargının sadece etnik gruplara değil göçmenlere, kadınlara, cinsel azınlık gruplarına yaşlılara, şişmanlara ve ayrıca evlenmeyen kişilere karşı geliştirildiği gözlenmiştir (Crawford ve Jussim, 2018:176). Bu olumsuz tutumların kaynağı genelde objektif verilere dayanmamaktadır. Özellikle toplumsal önyargılar zaman içinde kalıplaşmış fikirlere dönüşür ve ayrımcılık daha büyük boyutlara varır. Özellikle cinsiyet ayrımcılığı konusu bağlamında katı bir önyargılı tavır mevcuttur ki, bu durum, kadınların kamusal alanda başarısız olacağı izlenimini doğurmaktadır.

Özetle, Simone de Beauvoir’ın da ifade ettiği gibi, “kadın doğulmaz, kadın olunur” sözleri toplumsal cinsiyetin bir kurgu olduğunu ve toplum tarafından inşa edildiğini ifade etmektedir (Beauvoir, 2019:13). Toplumsallaşma insanın içine doğduğu ve sonradan etkileşim içine girdiği tüm çevrelerde meydana gelen bir süreçtir. Toplumsal cinsiyete göre kişiler kültürlenme yoluyla rollerini ve tutumlarını belirlemeyi öğrenirler. Toplumsal cinsiyet rolleri zamanla içselleştirilir ve rollerin dışında davrananlara bazı yaptırımlar uygulanarak rol dağılımı pekiştirilir. Bunun sonucunda erkeklerden ve kadınlardan farklı davranması beklenmektedir. Özellikle seçilecek olan mesleklerin kız ve erkek çocuklara göre ayrıştırılması, küçük yaşlardan itibaren özendirilmeye başlamaktadır. Erkek egemenliği üzerine kurulan ataerkil sistem, aile içinde tanık olunarak öğrenilen ve nesilden nesile aktarılan bir kültürel yapıdır. Ataerkil sistemde aile içinde oluşan kadın erkek ayrımı daha sonraki dönemlerde iş yaşamına da benzer biçimde yansımaktadır. Kadın doğanın bir parçası, erkeğe kültürü ve uygarlığı temsil eden cins olarak tanımlandığından özel alanda ev işleri çocuk ve hasta bakımı gibi sorumluluklar kadınlara, ücretli bir biçimde kamusal alanda çalışıp eve bakmak işi ise erkeklere verilmektedir. Ekonomik gücü elinde bulduran erkek, zamanla kadının emeğini değersizleştirerek yok saymaya başlamıştır. Erkekler ev dışındaki tüm alanlarda hâkimiyet kurarken, özellikle siyaset dünyasının kapıları kadınlara kapanmaktadır. Bu durum, kadının, siyasetteki başarısını erkek meslektaşının başarısına göre daha zor elde edeceği gerçeği sebebiyle önemli sayılmaktadır. Çünkü kadın sadece işini iyi yapmakla değil zor bir alanda kendine yer açmakla da mücadele etmektedir.

Modern toplum yapısına geçişle birlikte artık kadınlar konumlarını sorgulamaya başlamış ve kendilerine bahşedilen ikinci sırada olmayı kabul etmemeye karar vermişlerdir. Böylece kadın-erkek ayrımcılığı feminist düşüncenin tohumlarını atmıştır. Feminizm, dünyadaki gelişmeleri yönlendiren erkek hegemonyasını sorgularken, toplumsal düzen içinde kadınların deneyimlerinin ve onların topluma olan katkılarının yok sayıldığını ortaya koymaktadır. Feminizme göre kadın emeğinin geçtiği işler marjinalleştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalkması için özellikle sosyolojik

anlamda bir dönüşüme gitme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü kadın, cinsiyet ilişkilerinde ötekileştirilen ve olumsuz niteliklerle tanımlanan bir kimlik olarak betimlenmektedir. Erkek merkezli olan toplumsal yapı kadını arka sıralara koymaktadır. Kadınların bilgisini ve tecrübesini arttırmak ve bunları görünür kılmak, feminist düşüncenin amaçlarından biridir. Ataerkil sistem cinsiyete dayalı iş bölümünde değerli olan işleri erkeğe, yardımcı işleri ise kadına vermektedir. İktidara dayalı güç, erkek egemenliğinde toplandığı için kadın destek birimi gibi gösterilme eğilimindedir.

Geleneksel toplumlarla daha baskın bir biçimde şekillenen toplumsal cinsiyet ayrımcılığı modern toplumlara geçildiğinde bir nebze azalsa da etkileri hâlâ devam etmektedir. Ataerkil yapı, iktidarı elinde tutmak için gerekli olan akıl, cesaret, rekabetçi ve hırslı kişilik özelliklerini erkeklere atfettiği, kadınları ise duygusal, hassas, erkeklere bağımlı olarak nitelediğinden kamusal alanda kadına yer verse de siyaset meydanını erkeklere açıp kadınlara kapalı tutmayı tercih etmiştir. Kadınlar modern döneme geçişle birlikte kamusal alana açılma hakkı elde etmeye başlarken bu kez de hane halkının tüm bakım işlerini sürdürmeye zorlanmışlardır. Bu durumda ev işlerinin kadının işi olduğu ve erkeğe yakışmayacağı bilgisi kadını çift mesaiye zorunlu kılmıştır.

Erkek mizaç olarak cinsiyet hormonlarının da etkisiyle daha çatışmacı olarak, kadınlar ise uzlaşmacı olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyet eşitliğinin oluşabilmesi için kadın hem özel alanda hem kamusal alanda bu uzlaşmacı tavrını sergilemek zorunda bırakılmıştır. Ancak bu tek taraflı uzlaşma hareketi yeterli değildir. Erkeklerin de cinsiyet eşitliği için olumlu birkaç adım atmaları gerekmektedir. Ulusal yasalar ve bu yasaları işleten mekanizmalar cinsiyet eşitliğini destekler hâle geldiğinde kadının toplumsal konumu olumlu biçimde değişir. Bu açıdan bakıldığında fırsat eşitliği politikaları toplumsal barış ve denge için oldukça önemlidir.

2. KADIN VE SİYASET

Cinsiyetin siyaseti artık eskiye nazaran daha önemli bir yer tutmaktadır. Siyaset çok uzun yıllar erkek egemenliğinde kalan bir alan olmasına rağmen artık kadın siyaseti de azımsanmayacak ölçüde artmakta ve etkin hâle gelmektedir. Ülke nüfuslarının yarıya yakını kadınlar tarafından oluştuğuna göre, siyaset alanının kadınlarla erkekler tarafından paylaşılmasının doğal bir sonuç olduğu ortadadır. Özetle, hükümetlerin oluşumunda kadınların varlığı meşrudur ve bunun sonucunda da kadınların siyasete katılım oranları günden güne artmaktadır. Ancak katılımın aktif olarak ve üst düzey yetkiler açısından hâlâ istenilen düzeyde olmadığını belirtmek gerekir. Buna rağmen, kadınların sesi, artık siyasette daha çok duyulmaktadır. Sonuç olarak, siyasi temsil, hem kadınların hem de erkeklerin hakkıdır. Siyasi iktidarı elde etmek adına her iki cins için de adil seçimler düzenlendiğinde gerçek demokrasiden ancak bu şekilde söz edilebilir.

19. ve 20. yüzyılda kadınları kamusal alanlardan dışlamak doğaldı. Çünkü kadınların görevi hane halkına hizmet etmek, çocuklarını büyütmek ve ailenin dini ve ahlaki bütünlüğünü tesis etmektir. Bu yüzden kadınların işi zaten başlarından aşmışken kamusal alana girmeleri doğru değildi (Dolan,

Deckman ve Swers, 2020:10). Bu dönemlerde erkeklerde rasyonel süreçler için kadınlara göre daha yüksek bir kapasite olduğuna inanılmaktadır.

“Kişisel olan politiktir” (Güneş, 2017:246) sloganı üzerinden bakıldığında siyasette, kadın-erkek ayrımcılığı, aslında her alanda oluşan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem ilk hem de son durağıdır. Bu slogan özellikle ikinci dalga feminizm döneminde kadın-erkek eşitliğinin hem özel hem de kamusal alanda olması gerektiğinin altını çizmektedir (Atan, 2015:3). Burada politik bir kurgunun nesnesi olan kadın, ilk etapta ikincil vatandaş olarak belirlenmiş, sonunda ise, siyasette dışlanarak özel alanlarla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda çağdaş kadın hareketinin kadınları her türlü ayrımcılığa tâbi tutan sisteme karşı mücadele etme yolunu seçmesi son derece anlamlıdır.

İçinde bulunduğumuz çağda kadınların sosyo-ekonomik statüsü temsil gücünü arttırıcı bir unsurdur. “Kadınların üniversite diplomasına sahip olması, çalışması ve gelir düzeyinin yüksek olması siyaset açısından tercih edilme sebebidir. Ayrıca seçilecekleri bölgede kadın seçmenler çoğunluktaysa temsil şansını arttıran kadınlar daha cesur politikalar üretebilmektedir (Dolan, Deckman ve Swers, 2020:170). Kadınların siyasette başarı şansını etkileyen bu faktörler çoğu zaman erkekler için bir engel teşkil etmemektedir. Bu sonuç toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı tutumların bir yansımasıdır. Kadın siyasetçiler psikolojik, kişisel, siyasal ve toplumsal birçok engelle karşılaşmaktadır. Özellikle kişisel faktörlerden olan gelir faktörü önemli bir problemdir. Aslında siyaset yapabilmek için kadın-erkek demeden belirli bir ekonomik güç gerekir. Ancak kadınların ekonomik güce ulaşmaları noktasında sorun vardır. Bunun en önemli sebeplerinden biri “eşit işe eşit ücret” alma konusunda cinsiyet ayrımcılığı yapılmasıdır. Siyasette başarılı olmanın bir diğer etkeni ise iyi bir iletişim ağına sahip olmaktır. Kadınlar kamusal alanda mesai yaptıktan sonra eve gider gitmez özel alandaki tüm günlük işleri üstlenmek zorunda kalırsa network oluşturacak zamanı bulamaz hâle gelecektir. Sonuç olarak siyasete ayrılması gereken uzun saatlere kadınlar erişememektedir. Öncelikle ekonomik güce kavuşması gereken kadınlar evde kültürel dönüşümü bir anda gerçekleştiremeyecekleri için siyasetle ev arasında bocalama yaşayacaktır. Yıllarca siyasetin dışında kalan kadınlar bu alanda bilgi ve deneyim sahibi olamamaktadır. Toplumsal anlamda erkek egemen alan olarak belirlenen siyaset, kadınları açık ve örtülü biçimde dışlamaktadır. Gücün erkeklerde toplanmasının doğal olduğuna ve gerekirse bu erki yine erkeklerin bölüştürebileceğine inanılmaktadır. Tüm bu engelleri aşip başarılı bir siyasetçi olmak oldukça güçtür. Bu sebeple odağa konulması gereken düşünce, bir erkek siyasetçinin başarısına göre bir kadın siyasetçinin eşit seviyede elde ettiği başarının bedellerinin çok daha ağır olacağı gerçeğidir.

Dünyadaki erkek egemen toplum yapısı, toplumsal kalıp yargılara uygun bir biçimde kurulan erkeklik değerlerini içine alacak biçimde ortaya çıkmaktadır. İktidar aygıtları öteden beri kodlanan çatışmacı, rekabetçi, acımasız, atak ve akla dayalı bir yapıda oluşturulmaktadır. Bu oluşumun öznesi ise erkeklerdir. Kadınları ilkel çağlardan bu yana şefkat ve merhamet besleyen aşırı duygusal olarak tanımlayan eril düşünceler kapsamında siyasetteki kadın varlığı neredeyse imkânsızdır.

Kadınların asli görevinin ev işleri ve hane halkının bakım işlerinden oluştuğu düşünülünce, siyasetin kapılarını nasıl açacakları sorusu akla gelmektedir. Ev dışındaki dünyadan soyutlanan kadınlar,

aktif siyasetin içinde yok sayılmaktadır. Toplumsal geleceğin karara bağlandığı politik arenada, toplumun yarısını oluşturan kadınların, söz hakkı olmaması adalet açısından negatif yönlüdür. Küreselleşen dünyada hâlâ kadın-erkek ayrımından bahsediyor olmak bile dönüşümün oldukça yavaş olacağı izlenimi vermektedir.

Siyasette kadınlar, özellikle yürütme organlarında çok az yer almaktadır. Toplumsal hafızada erkekler o kadar merkezdedirler ki bu sonuç doğal karşılanmaktadır. Uygarlığın erkekler tarafından inşa edildiği söylene bile onu nesilden nesle aktaranın kadın olduğu gerçeği, kültürel yapının kadınlar sayesinde dönüştürülmesini olanaklı hâle getirmektedir. Kadın, siyasette temsil edilir ve yönetsel görevlere getirilirse toplumda yüzde yüz siyasi katılım sağlanmış olur. Bu da sorunlara toplumun hepsinin çözüm bulabileceği gerçeğini ortaya koyar. Ancak kadın siyaset dışına itilirse kalan yüzde ellinin söz hakkı olması demokrasi açısından sakıncalıdır. Kadınların siyasi potansiyelini kullanamamanın yanı sıra bir de erkekler tarafından direnç gösterildiğinde toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanamaz hâle gelir.

Temsil hem nicelik hem de nitelik bakımından değerlendirilmelidir. Kadın temsili bu bağlamda bazı ülkelerde sayısal olarak artış göstermektedir. Ancak asıl önemli olan nitelikli temsil açısından kadınların söz sahibi olabilmeleridir. Dünya çapında kadın siyasetçilerin bakanlık bazında sayıca en fazla olduğu ülkeler, IPU (Inter-Parliamentary Union)2019 verilerine göre: İspanya: %64,7, Nikaragua: %55,6, İsveç: %54,4, Arnavutluk: %53,3, Kolombiya: %52,9, Kosta Rika: %51,9, Ruanda: 51,9, Kanada: %50, Fransa: %50 olarak belirlenmiştir. Bu ülkelerin bir kısmının dünya gelişmişlik endeksinde alt sırada olmasına rağmen kadın temsiliinde üst sıralarda olmaları dikkat çekicidir. Özellikle Etiyopya'da 2017 verilerine göre kadın bakanların oranı %10 iken 2019 yılında %47,6 seviyesine yükselmiştir(IPU, 2019). Kadın temsiliinde rakamları yükselen ülkelerin aksine hiç kadın bakanı olmayan ülkeler de vardır. Bu ülkelere örnek olarak Azerbaycan, Belize, Brunei Darussalam, Irak, Kiribati, Litvanya, Papua Yeni Gine, Saint Vincent Grenadinler, Suudi Arabistan, Tayland ve Vanuatu verilebilir(IPU, 2019). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından iyi olan örneklerin hâlâ yeterli sayıda olmaması ise küreselleşen dünyada birçok ülkenin erkek egemenliğinde olduğu açıkça ortaya koymaktadır. Kadınların temsil sorununun altında hem sosyo-ekonomik hem de siyasi sebeplerin olduğu gerçeğinden yola çıkarak erkeklerin imtiyazlı konumunun değişmesinin ne kadar zor olduğu açıktır. Kadınların iktidar gücüne yaklaşması bile, tüm sistemler tarafından engellenmeye çalışılmaktadır. Ataerkil kodların sadece bazı toplumlarda oluşmadığı ve evrensel biçimde çok geniş alanlara yayıldığı görülmektedir. Aile içinde baba tarafından kurulan otoriteye alışan bireyler ister istemez güç ve yetkinlik kavramlarını “erkek” ile özdeşleştirmektedir. Bunun sonucunda seçilme hakkı kanunen var olsa bile kadınlar sadece seçmen olarak kalmakta ve birçok bürokratik ve politik görevler erkekler tarafından paylaşılmaktadır.

Toplumlar kadınları tarım işçisi, temizlik işçisi, tekstil işçisi, hemşire, öğretmen, yönetici asistanı, çocuk ve hasta bakıcı olarak görmeye alışkın olduğundan yönetici pozisyonlar için kadınları alternatif olarak düşünmeme eğilimindedir. Kadınlar için biçilen bu roller devam ettiği sürece ataerkil sistemin dayandığı temeller devamlılık sağlamaktadır. Bu veri politik bir alt yapıya sahiptir. Kadınlar

kamusal alandaki haklarını savunmakta erkekler kadar güçlü değildir. Çünkü sistem onları özel alandan çıkararak zaten bir lütufta bulunmuş gibi işletilmektedir. Uzun yıllar vatandaş bile sayılmayan kadınlar seçme ve seçilme hakkı, ekonomik anlamda mülk edinme hakkı ve miras hakkı için çok mücadele etmek zorunda kalmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren bu haklara kavuşan kadınlar gerçek anlamda siyasi katılım için hâlâ beklemektedirler. Sosyolojik yapı ataerkil sistemin değişmesine fırsat vermemektedir.

20. yüzyıl ile birlikte feminist mücadelelerin de etkisiyle kadınların siyasette daha görünür olabilmeleri için bazı sistemler ortaya konulmuştur. Örneğin kota sistemi uygulamalarıyla meclislerdeki sandalye sayılarının kadınlara ayrılması sağlanmış ve pozitif ayrımcılık yapılarak kadın temsili arttırılmıştır. Buna rağmen kota uygulamasını kendi lehine çevirmeye çalışan erkeklere karşı ise fermuar uygulamasıyla fırsat eşitliğine yönelik yeni önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Fermuar sisteminde kadın ve erkekler aday listelerinde birbiri ardına sıralanmaktadır (Öztañ, 2004:222). Fermuar sistemi İsveç'te uygulanan bir sistemdir. Bu sistemin diğere adı "zebra sistemidir". Örneğin seçim listeleri hazırlandığında erkek adayla başlanıyorsa ikinci sıraya kadın aday getirilirken, listenin kadın adayla başlaması sonucunda ise erkek adayla devam edilmesi gerekmektedir. Bu sistem kadın adaylar açısından önemli bir fırsat eşitliği getirmektedir. Aynı zamanda kota uygulamaları etkin hâle gelmektedir (Aydemir ve Aydemir, 2011:35). Sürdürülebilir kalkınma için kadınların her türlü siyasi faaliyetin içinde olmaları gerekmektedir. Özellikle siyasette cinsiyet eşitliği sağlandığında eşit katılımın yolu açılmış olur. Birleşmiş Milletler Yönetim Organları Sekreterliği'nin yaptığı anket sonuçlarına göre kadınlara yönelik aktivitelerin uygulanması konusunda yedi öneri ortaya atılmıştır. Bunlar: Kadınlara yönelik açık politikalar ve zorunlu hedefler belirlenmeli, izleme ve raporlama yapılmalı, eğitim ve kapasite geliştirmeye yönelik düzenlemeler yapılmalı, finansal destek sağlanmalı, network oluşturulmalı, iletişim stratejileri belirlenmeli ve son olarak cinsel suistimali konu alan girişimler ortaya konulmalı. Yapılan tüm bu çalışmalardaki amaç cinsiyet eşitliğini sağlamaktır.

3. ANGELA MERKEL

Almanya 2. Dünya Savaşı'nda büyük bir yenilgi yaşadı. Ancak savaş sonrası beklenmedik biçimde ekonomik gelişme gösterdi. Hitler döneminde faşizmin etkisiyle toplumsal cinsiyet ayrımcılığı üst düzeydeydi. Ancak daha sonraki dönemde Almanya'daki en önemli değişimlerden biri 1949 tarihinde Batı Almanya Federal Anayasası'na "erkekler ve kadınlar eşit haklara sahiptir" maddesinin eklenmesi oldu. Sadece Batı Almanya değil Doğu Almanya Anayasası'nın 7/1. maddesinde kadın-erkek eşitliğini ilan etti (Möhwald, 2002:11). Almanya'da cinsiyet eşitliği fikri, sosyal politika olarak, çocukların ve genç nesillerin zihnine işlenmeye başladı. Dünyada feminist hareketler 1970'li yıllarda hız kazanınca Almanya da bu hareketlerden etkilenmeye başladı. Toplumsal cinsiyet eşitliği için cinsiyetler arası fırsat eşitliği çalışmaları yapılmaya başlandı. Ancak, kurumsal ve kanunsal anlamda her ne kadar değişiklik yapılsa da geleneğin izleri uzunca bir süre devam etti. Yüksek kazancı erkeğin elde ettiği, ev işlerini kadınların yapmayı sürdürdüğü toplum yapısının dönüşümü oldukça yavaş oldu.

Değişen ekonomik yapı, sosyal yapıyı da etkisi altına aldı. Ancak bu dönüşümler Almanya'nın hızla sanayileşirken sosyal yapı ve cinsiyet rolleri arasında bir paradoks oluşturmasına sebep oldu. Geleneksel yapı, çalışan kadının aile hayatının ve çocuklarının nasıl etkileneceğini sorgularken, yeni inşa edilen sosyal yapı, kadının ancak çalışarak kendini gerçekleştirebileceğini ve bağımsızlaşacağını öne sürmekteydi (Möhwald, 2002:13). Farklı bir deyişle birçok toplumda olduğu gibi, Almanya da gelenekle modern düşünce arasında ikilem yaşamaya başlamıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından böyle bir geri planı olan ülkede 2005 yılında, Angela Merkel'in şansölye seçilmesi, ataerkil kalıpların kırılabileceğine dair oldukça önemli bir gelişmedir.

Aslında bir fizikçi olan Merkel'in siyasete girişi diğer siyasetçilere göre farklıdır. 2005 yılından bu yana Almanya başbakanı olan Angela Merkel, bir papaz ve bir öğretmenin kızı olarak mütevazı bir ailede dünyaya gelmiştir. Merkel, Berlin'in ikiye bölündüğü yıllarda, ailesiyle birlikte Doğu Almanya'ya geçmiş ve soğuk savaş yıllarının etkisinde geçen bir gençlik döneminin ardından, 1990'da Hristiyan Demokrat Parti'ye üye olarak siyasete başlamıştır. Federal Meclise seçildikten üç ay sonra Gençlik Bakanlığı'na getirilen Merkel, böylece Batı Alman hükümetinin önemli bir üyesi olmuştur. Merkel, dönemin başbakanı olan Helmut Kohl tarafından manevi kızı ilan edilip desteklenmiştir.

Helmut Kohl CDU (Almanya Hristiyan Demokrat Birliği) seçimlerde SPD'ye (Almanya Sosyal Demokrat Parti) karşı yenilmesinden sonra parti içinde sıkıntılar yaşanmaya başlamıştır. Bu sıkıntılı döneme rağmen Kohl, Angela Merkel'in Doğu Almanya'dan gelmiş olmasının tepki çekeceğini bildiği hâlde onu sonuna kadar desteklemiştir. Bu dönemde Almanya'nın batısında, doğudan gelen kadınlar için kabinde görev almayı başaran Merkel, başarılı bir rol model olmaya başlamışken Kohl, bir bağış skandalı dolayısıyla zor günler geçirmekteydi. Merkel, kendisini kızı olarak gören Kohl'e karşı bir yazı yayımlayarak olumsuz tavır gösterdi. Bu olayların sonunda istifa etmek zorunda kalan Kohl'ün yerine, parti başkanlığına Angela Merkel getirildi. Batı Almanlarının Doğulu Almanları pek hoş karşılamadığı dönemde, Protestan mezhebinden olan Merkel, Hristiyan Demokrat Parti'nin başına geçmişti (Canşen, 2021:3). Partisindeki finansal skandala karşı gelerek cinsiyetçi bir klişe olan Tru'immerfrau (Almanya'daki enkazdan geri dönüşüm yaparak yapıları inşa eden kadınlar için kullanılan bir tabir) olarak yeniden politik güç kazanmıştır (Thompson, 2006: 99).Fizik doktorası olan Merkel, bu dönemde analitik zekâsını siyasette kullanmaya başlamıştı. Merkel içinde bulunduğu tüm olumsuz koşulları ustalıklı güce dönüştürmeye başlarken politik olaylar karşısında olağanüstü bir soğukkanlı tutum sergileyip Kohl'ün kuşağı olarak önceleri kendine özgü bir tavır geliştirmese de zamanla kendi politik üslubunu oluşturmuş ve önemli bir yükselişe geçmişti. Angela Merkel döneminde ekonomik olarak önemli başarılar elde edilmiştir. Almanya'nın ekonomik tarihine bakıldığında jeopolitik açıdan Avrupa'nın en önemli ülkelerinden biri olmasına rağmen sömürgecilikte İngiltere ve Fransa gibi aktif olamadığı ve geride kaldığı görülmektedir. Buna rağmen sonradan üretilen doğru politikalarla Avrupa'da önemli bir güç haline gelmiştir. Artık içinde bulunduğumuz dönemde Almanya hem kendi içinde hem de Avrupa Birliği'nde ekonomik ve siyasi anlamda oldukça güçlü bir konumdadır. Dünyanın yükselen yıldızı olan Almanya'yı üç dönem üst üste seçim başarısı elde ederek yöneten

Angela Merkel'in siyasi ve ekonomik politikaları üretime yönelik ve gelir arttırıcı biçimde oluşturulmuştur. Toplumsal refahı sağlamada Merkel'in aldığı bu ekonomik önlemler ülkedeki güveni arttırmış ve halk buna karşılık seçimlerde de Merkel'i güçlü kılmıştır.

Dünya tarihi açısından bakıldığında hükümetlerin yürütme organlarının erkek hâkimiyetinde olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda 2005 yılında Angela Merkel'in Almanya'da ilk kadın şansölye seçilmesi Alman tarihi için çok önemli bir toplumsal cinsiyet eşitliği belirtisidir. Ayrıca şansölye, kadın siyasetçiler için alışılmışın aksine boşluk doldurmak için seçilmemiş ve nepotizmden³ uzak bir biçimde göreve gelmiştir (Davidson, 2011:325).

2005 yılında seçildiği zaman dünyanın otuz sekizinci kadın lideri olan Merkel siyasi lider olmanın bir takım bedelleri olduğunu biliyordu. Liderlerin hareketleri her zaman kontrollü olmak zorundadır ve siyasi hırsları denetim altında tutulmalıdır. Bu özgürlük kısıtlayıcı ortamda hem özgün tavır geliştirip hem de halkı etkileyebilmeleri oldukça zordur (Olsen, 2011:344). Merkel'in diğer siyasetçilerden farkı, soğuk kanlı yapısı ve çok ön plana çıkmadan sakin ve kararlı tutumuyla sonuç odaklı olmasıdır. Analistler lider yapılarını çözümlenmeye çalışırken Merkel'le ilgili diğer siyasetçilerin aksine iki farklı düşünce ortaya koymaktadırlar (Hill, 2017). Kimi analistler onun atalarından çok daha fazla uzlaşmacı, nazik ve düşünceli olduğunu savunurken diğer bir kısım analist, Şansölye'yi pragmatik bulmaktadır (Balducci, 2014). Ama genel bir kanı vardır ki, Merkel politik kararlar alırken oldukça istikrarlı ve iradelidir. Şansölye önce diğer politikacıların fikirlerini dinler ve en mantıklı sonuca ulaşana kadar bekler ve ona göre davranır. Hızlı öğrenen ve aynı yanlışları iki kere yapmayan bir karaktere sahiptir. Beklenmedik bir durumla karşılaştığında çabucak uyum sağlar ve temkinli tavırlar sergiler. Genelde ilk sözü başkalarına bırakır ve son sözü söylemeyi tercih eder. En önemli özelliklerinden biri de detaycı olmasıdır (Olsen, 2011:352). Bu özelliği onu hata yapmaktan alıkoymaktadır.

Merkel somut adımlar atarak birçok alanda iyileşmeler yapmıştır. Örneğin, federalizm alanında birtakım değişiklikler ortaya koymuştur. KDV oranlarını arttırarak hükümetine ekonomik kaynak sağlamış ve sağlık alanında çeşitli reformlar uygulamaya koymuştur. Aile politikaları için oldukça reformist adımlar atmıştır. Dış politika alanında ve Avrupa Birliği ile ilgili konularda çeşitli başarılarla imza atan şansölyenin bütün bu politik geçmişi ile toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden değerlendirildiğinde ataerki kalıpları yıktığı görülmektedir. Qvortrup (2017) ise Merkel'in Avrupa'yı şekillendirirken bir yandan da kültürel bir sembol haline geldiğini ifade etmektedir (Qvortrup, 2017:67). Şansölyenin politikalarının özü, geçmişten bugüne yaşadığı tüm sosyal değişimlerin bileşiminden oluşmaktadır. Merkel'in en önemli başarısı şüphesiz ki Avrupa Birliği'nde elde ettiği nüfuzdur. Cinsiyet üzerine yapılan çalışmaların bazıları özellikle dış politikada kadınların erkeklere göre daha pasifist olduğunu ileri sürmektedir. Bazı çalışmalar ise kadın liderlerin başarılarını kanıtlamak için erkeklerden daha fazla agresif davranmak zorunda kaldığını iddia etmektedir. Ancak genel kanıya göre kadınlar ve erkekler özellikle dış politika alanında hemen hemen benzer tavırları takınmaktadır (Yoder, 2011:3).

³ Nepotizm: Akraba ve yakın arkadaşları kayırma.

Merkel'in dış politikadaki tutumu kadınlara ve erkeklere övgülenen davranış kalıplarının dışında kalmış, sakin ve kararlı tutumuyla kendi politik tavrını ortaya koymuştur.

Merkel güçlü bir kadın politikacı olması dolayısıyla feminist çalışmacıların da dikkatini çekmektedir. Kendisinin bir yandan kamu politikalarını Alman kadınlarının refahı için yeniden şekillendireceğine inanılmakta, feminist görüşlere uzak kalması sebebiyle de kadınlar için özel çalışmalar yapmayacağı, hatta bundan bilinçli bir biçimde kaçacağı düşünülmektedir (Stiftung, 2019). Yine bazı düşünürler, Şansölye'nin dış politikada sert tutum göstereceğini, bazıları daha esnek ve yumuşak bir tavır takınacağını savunmaktadır (Davidson, 2011:326). Tahminlerin bipolar olmasının sebebi ise, Merkel'in duygusal tavır göstermeyeceği, aksine aklının izleklerini takip edecek olmasıdır. Politik olaylara göre düşünerek hareket ettiğinden belli bir kategorik tavır takınmamaktadır. Bu durum ise O'nunla ilgili tutarlı bir görüşü mümkün olmaktan çıkarmaktadır. Merkel destekçileri için, siyasi öngörüsü yüksek, doğru karar alan, uyumlu, serinkanlı, ağırbaşlı, alçakgönüllüken, muhalifler için kaba, harcamalarda kısıntı yaptıran, katı yürekli, samimiyetsiz ve muhafazakâr kişilikli bir başbakandır. Kadın olması dolayısıyla basının uzun süre ilgisini çekmiş ve sonunda şansölyenin bir "alfa dişi"(Alphaweibchen)⁴ olduğuna karar verilmiştir (Der Tagesspiegel, 2007). Merkel, partisinde Katoliklerin çoğunlukta olmasına rağmen, Protestan bir bilim insanı olarak emin adımlarla yükselmiş ve şansölyeliği boyunca başarılı olmuştur. Güçlü bir politikacı olan Merkel, feminist olarak nitelendirilmeyi reddetmektedir.

Doğu Almanya'dan gelen Merkel, ülkenin batısında politika yapmaya başlayınca kendine özgü liderlik kuralları belirlemiş ve daha çok yaparak öğrenme modelini benimsemiştir. En önemli özelliği ise parti ideolojilerinin katı ilkelerine uymaktansa sorunlara karşı pragmatik çözüm üretme yoluna gitmesi olmuştur (Mushaben, 2018:87). Böylece özgün ve kararlı politikalar üretebilmiştir. Almanya'nın ebedi şansölyesi olarak anılan Merkel, politik istikrarın sembolü haline gelmiş ve sadece Almanya'yı değil daha birçok ülkenin geleceğini de etkileyen bir lider olmuştur. Almanya'nın en önemli kitle partilerinden birinin başında bulunan Şansölye, 2008 yılında ilk büyük sınavını Amerika'da yaşanan ve Avrupa'ya yansıyan ekonomik kriz döneminde vermiştir. Dış politikada neoliberal önlemler alan Merkel, ülke içinde daha sosyal demokrat politikalar uygulamıştır. Özellikle Akdeniz ülkelerini çok olumsuz etkileyen krizin etkilerini gören Başbakan, kendi ülkesini katı biçimde ekonomik tedbirler olarak yönetmiştir. Muhalefetin kendisini çok eleştirdiği bu israf karşıtı önlemler, daha sonra halkını refaha çıkarınca Merkel'in seçim puanlarına olumlu bir biçimde yansımıştır. Almanya bu sürecin sonunda Avrupa Birliği'nde büyük bir güç olma yolunda hızla ilerlemiştir. Aynı anda iki farklı tezahürü olan şansölye, her ne olursa olsun, özellikle uyguladığı ekonomik politikaları sayesinde, Almanya'nın gücüne güç katmıştır. Bir siyasetçi olarak uzun zaman karizması olmadığı düşünülen Merkel, zamanla az ve öz konuştuğu, gösterişe kaçmayan yapısıyla birlikte çok etkili çözümler üretmesi için, toplum üzerindeki algısını olumluya çevirmeyi başarmıştır. Politik konuşmalar siyasi başarı için oldukça

⁴ Alfa kelimesi geleceği sezebilen, dengeli ve güçlü karakter anlamında kullanılmaktadır.

önemlidir ve özellikle seçilen kelimeler ve tekrarlar sayısı, ister yalan olsun ister gerçek, belli bir algoritmaya dayanarak hazırlanmaktadır. Angela Merkel, politika yaparken, seçtiği sözcükler nedeniyle, dile hâkim ve güçlü bir siyasetçi profili çizmektedir (Yılmaz, 2016:111).

Merkel'in ekonomi dışında bir önemli kararı ise, ülkesinde 2011 yılında zorunlu askerliğin yürürlükten kaldırılması olmuştur. Bundeswehr olarak adlandırılan ordu, paralı askerlerden oluşmak üzere ciddi bir dönüşüme uğramıştır. Askeri anlamda kendine güvenen Almanya, Avrupa Birliği'ne bu anlamda öncülük etmeye karar vermiştir. Askeri güvenlik için liderlik konumu isteyen Almanya, 2014'ten sonra bu yönde politikalar üretmeye başlamıştır. Alman Savunma Bakanlığı bu konuda resmi bir rapor hazırlamıştır. Beyaz Kitap adı verilen raporun ilki 1969'da yazılmıştır (Dalaman, 2015). 2016 yılında revize edilen Beyaz Kitap ve 2014 yılındaki konferansın savunmaya yönelik içerikleri Almanya'nın askeri politikaları yönünden birbirine benzemektedir. Rewiev adı verilen konferansta, Almanya, Avrupa Birliği'nde merkezi güç olarak vurgulanmıştır (Aydın, 2009).

Özetle, Merkel, etkili bir liderlik sergilemektedir. Gerek kendi ülkesinde gerekse Avrupa Birliği'ndeki bu nüfuzunun altında yatan en büyük sebep Almanya'ya kazandırdığı ekonomik güçtür. Dünyanın elde ettiği gelirin yarısını Avrupa almaktadır. Avrupa içindeki en güçlü ülke ise Almanya'dır (Şahin, 2014:66). Almanya Federal İstatistik Ofisi verilerine göre büyüme oranı önceki yıllara göre düşmesine rağmen, hâlâ 49,8 milyar Euro olduğu açıklanmıştır (Statista, 2021). Merkel yönetimindeki Almanya'nın sekiz yıldır bütçe fazlası veriyor olması ise ekonomik anlamda gücün kanıtıdır. 2019 Destatis verilerine göre ihracatı 1 trilyon 327,6 milyar Euro olan ülkenin ithalatı 1 trilyon 104,1 milyar Euro ve sonuç olarak Almanya'nın dış ticaret fazlası ise 223 milyar 600 milyon Euro kadardır (Statista, 2021).

Gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında kadınların aktif siyasete katılımı farklılık göstermektedir. Özellikle Almanya söz konusu olduğunda faşist dönemde Hitler tarafından uygulanan Nazi politikasında kadınlar, üç K yani *Küche-Kirche-Kinder* (mutfak, kilise ve çocuk) üçgeninde kısıtlanmıştır (Bimmer, 2020:305). Savaş sonrası bu paradigma önemli ölçüde değişmeye başlamıştır. Kadınların ötekileştirildiği ve nesnelleştiği Almanya, yıllar sonra Angela Merkel'in şansölye seçilmesi ile büyük bir dönüşüm yaşamıştır.

Almanya 1918'de kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanımıştır. 2014 yılında Almanya parlamentosunda kadın vekil oranı %36,5 olmuştur. 2019 yılında Alman Federal Meclisi'nde 709 milletvekilinin %40'ı kadındır (IPU, 2019). 2014 yılına göre düşüş olsa da diğer gelişmiş ülkelerde kadın milletvekili oranından yine de yüksek bir temsile sahiptir. 2005'ten bu yana Alman hükümetinin başında görevini sürdürmekte olan Merkel'in parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 2019 yılından buyana 219'dur. Angela Merkel'e kadar Almanya'da kadın temsiline pek alışık olunmadığından özellikle onun kadın olmasının başarısını engellememesi kadın siyasetine karşı önyargıları da tersine çevirmektedir. Toplumsal cinsiyetçilik anlamında özellikle Nazi Almanyasında ayrımcılığın çok sert olması ve bugün Almanya'da gelinen noktada bir kadın şansölyenin üç dönem üst üste seçim başarısı elde etmesi, siyasetle ilgilenen kadınlar açısından da oldukça umut verici bir gelişmedir.

Merkel'in şansölye seçilmesinin en önemli sonuçlarından biri de Almanya'da siyasetle uğraşmak isteyen kadınların cesaretini arttırması olmuştur. Almanya'da kadın hareketi 19. yüzyılın sonlarında oldukça aktif olsa da 1933 yılından sonra Hitler'in politikaları sonucunda kadınlar siyasi anlamda oldukça pasifize edilmiştir. Neredeyse kırk yıl boyunca kadınlar politik alanda kısıtlanmıştır. Ancak 2005 yılında Merkel'in şansölye seçilmesinden sonra Alman kadınları siyasette daha cesur adımlar atmış ve başbakanlarının açtığı yoldan ilerlemeyi başarmışlardır. Merkel kadınların siyasete katılımı bağlamında sadece ülkesindeki kadınlar için değil, birçok ülke için de özendirici bir örnek olmuştur. Özellikle Amerika kıtasında kadın parlamenter sayısında %30 seviyesine gelinmiştir. Yine Avrupa'da da kadınların parlamentodaki oranı için %30 eşiği yakalanmıştır. Orta Doğu, Afrika'nın kuzeyi ve Pasifik hattında kadınların aktif siyasi katılımı 13 puan değerinde artmıştır. Ancak Asya'da hâlâ geleneksel bakış açısının etkisiyle artış sadece %6,8 düzeyinde kalmıştır. İskandinav ülkeleri kadın parlamenterler oranında diğer tüm ülkeleri geçerek %40 seviyesinin bile üstüne çıkmayı başarmıştır (IPU, 2020).

Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hareketler dünya çapında etkili olmuş ve parlamentolarda kadın temsilcilerin oranı artış göstermiştir. Bazı ülkelerde savaş gibi toplumsal meselelerden dolayı erkek nüfus azalmış ve kadın parlamenter sayısı artmıştır. Ruanda'nın kadın parlamenter oranının yüksek olma sebebi bu nedene dayanmaktadır. Ancak Merkel'in şansölye seçilmesinden ve başarılı olmasından sonra Avrupa ülkelerinde kadın parlamenter oranının arttığı belirtilebilir. Tek meclisli parlamentolar ve alt meclislerde en yüksek katılım olan ülkeler, 2020 verilerine göre aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 2021 Yılında Dünya Sıralamasında Parlamentolarında En Çok Kadın Parlamenter Olan Ülkeler

ÜLKE	Kadın Parlamenter Oranı- 2021
Ruanda	%61,3
Küba	%53,2
Bolivya	%53,1
Meksika	%48,2
İsveç	%47,3
Grenada	%46,7
Namibiya	%46,2
Kosta Rica	%45,6
Nikaragua	%44,6
Güney Afrika	%42,7
Senegal	%41,8
Finlandiya	%41,5
Norveç	%40,8
Yeni Zelanda	%40,0
Fransa	%39,7
Mozambik	%39,6
Arjantin	%38,8
Avusturya	%37,2
İsviçre	%32,5
İngiltere	%32,0

Hollanda	%31,3

*Kaynak: Euronews, 2020

Yukarıdaki listeye bakıldığında Avrupa'daki ulusal meclislerde kadın vekil oranlarının listenin alt sıralarında yer aldığı görülmektedir. Ancak bu tür listelerdeki oranları sadece demokratikleşme açısından değerlendirmemek gerekir. Çünkü bazı ülkelerdeki demografik özellikler ve savaş gibi sebepler, parlamentolardaki kadın oranlarını etkilemektedir.

Tablo2. 2005 yılına kadar ve 2020 yılından itibaren tek meclisli parlamentolarda kadın parlamenter oranları

Ülkeler	2005'ekadar tek meclisli parlamentolarda ortalama kadın parlamenter oranı	2020'den itibaren tek meclisli parlamentolarda kadın parlamenter oranı
Portekiz	%13,0	%40,0
İsveç	%40,4	%47,6
Belçika	%34,0	%42,4
İspanya	%16,0	%44
Norveç	%39,4	%41,4
İtalya	%15,1	%35,7
Belçika	%12,0	%40,7
Türkiye	%2,7	%17,3

*Kaynak: (Inter-Parliamentary Union, 2020)

Daha çok Tablo-2'deki ülkelerin Almanya ile etkileşimlerinin coğrafi ve sosyolojik açıdan daha yoğun olması dolayısıyla, 2005 yılında Angela Merkel'in Almanya'da şansölye seçilmesinden sonra kendi parlamentolarına kadın parlamenterlerin artışı şeklinde bir yansımanın söz konusu olduğu söylenebilir.

Ancak lider olma bağlamında Merkel dünya genelinde kadınlar için olumlu etkiler yaratmış ve kadın lider sayılarında artış yaşanmıştır. 2009'da Bangladeş'te Sheikh Hasina, 2013'te Norveç'te Erna Solberg, 2015'de Namibya'da Saara Kuugongelwa, 2016'da Myanmar'da Aung San Suu Kyi, 2016'da İngiltere'de Theresa May, 2017'de Jacinda Ardern ve 2017'de İzlanda'da Katrin Jakobsdottir ve Sırbistan'da Ana Brnabic, 2018'de Romanya'da Viorica Dancila ve Barbados'ta Mia Mottley, kadın liderler olarak siyaset sahnesinde yer almayı başarmışlardır (BBC, 2018). Bu kadın liderlerden en çok iktidarda kalan ise Angela Merkel olmuştur ki hâlâ görevdedir.

Doğu Almanya'da sosyalizm koşullarında yetişen Merkel, başbakanlığı döneminde serbest piyasa ekonomisini savunması onun başarılı olmasında önemli bir etkidir. 2009, 2013 ve 2017 yıllarında yapılan seçimlerde büyük bir halk desteği alarak üst üste başbakan seçilen Merkel liberal ekonomiyi savunmaktadır. Buna rağmen kendinden önce hükümetin başında bulunan Gerhard Schröder'in (Sosyal Demokrat Parti lideri) başbakanlığı döneminde başlatmış olduğu reformları uygulamaya da devam ederek, sadece kendi politik görüşü içinde kalmayıp Almanya için olumlu olacağına karar verdiği başka politikaları da uygulamaktan geri durmamıştır.

Avrupa Birliği içerisinde büyük bir güç elde eden Merkel, gerektiği zaman ihtiyaç sahibi olan ülkelere ekonomik anlamda destek olurken zaman zaman da kendi ülkesinde kemer sıkma politikaları uygulamıştır. 2015 yılında kendisine muhalefet edilmesine rağmen bir milyonun üzerinde mülteciye Almanya'nın kapılarını açarak normal şartlarda detaylı analizler sonucu karar vermek yerine dürtüsel

bir biçimde davrandığı yönünde eleştirilmiştir (Qvortrup, 2017:32). Avrupa kıtasını yönlendiren politikacı, erkek meslektaşlarını tarzı ve azmi ile şaşırtmayı başarmıştır. Merkel idaresindeki Almanya'nın Avrupa Birliği içindeki nüfuzu diğer ülkelerle dengeleri de değiştirmekte olup bu güç karşısında İngiltere'nin birlikten ayrılma kararında etkili olduğu görüşü savunulmaktadır. Hristiyan Demokrat Parti'nin politikası dışında kararlar da alan Merkel zaman zaman aşırı milliyetçiler tarafından göçmen politikaları yüzünden eleştirilmekten kaçamamıştır. Qvortrup'a göre mültecilere olan politik tutumu ve Orta Doğu halklarına karşı içinde beslediği tutkusu O'nu politika açısından yanlış hesaplarla karşı karşıya bırakmıştır (Qvortrup, 2017:42). Ancak hep kararlı bir tutum sergileyen Merkel politik kariyerinin son döneminde vicdani kararlar vererek muhalif seslerin O'nu engellemesine izin vermedi. Yine partisinin nükleer santral savunucusu olmasına rağmen Japonya'da meydana gelen olaydan sonra nükleer santralleri kapattı (Mushaben, 2018:88). Tüm bu cesur ve taviz vermeyen tavırlar Merkel'e bir yandan güven duyulmasını sağlarken bir yandan da muhalif seslerin yükselmesine sebep oldu. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından bakıldığında 2005 yılından 2021 yılına kadar geçen bu sürede akıllara iz bırakan şeyin Şansölyenin kadın olması değil, verdiği dikkat çekici politik kararlar olduğu söylenebilir. Bu sebeple kendisi siyasette cinsiyet kalıplarını kıran sakin ve kararlı bir lider olarak hafızalara kazınmıştır. Sonuç olarak Angela Merkel, çok uzun yıllardan beri süren cinsiyet eşitliği çalışmalarının somut bir başarı örneğidir.

SONUÇ

Biyolojik cinsiyet farklarının toplumsal cinsiyet farklarına dönüştüğü noktada erkeklere ait özelliklerin üstün nitelikli olarak değerlendirilip kadınlara ait özelliklerin değersizleştirilmesi iktidar ilişkilerinin yönünü erkekler lehine çevirmektedir. Kadınların yardıma muhtaç, duygusal, kırılgan olarak nitelendirilmesi buna karşılık erkeklerin rasyonel, mantıklı, güçlü olarak belirlenmesi kamusal alandaki bazı alanların erilleşmesine bazı alanların ise kadınlara tahsis edilmesine yol açmaktadır. Geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçiş ile birlikte kadının toplumsal statüsünde bir nebze değişiklik olsa da yüzyıllardır süregelen ayırım şekil değiştirerek sürmektedir. Özellikle siyaset sahnesinin kapıları kadınlara hiçbir zaman tam olarak açılmamışken Almanya Başbakanı Merkel gerek ülkesinde gerekse Avrupa Birliği'nde üstün bir güç elde ederek toplumsal cinsiyet ayrımcılığını yıkmayı başarmıştır. Üç seçim dönemi zafer kazanarak şansölyeliği elinde tutan lider, özellikle ekonomide uyguladığı politikalarla ülkesinin refah düzeyini arttırarak güven kazanmıştır. Bu bağlamda kendisini siyasetteki bu başarıya götüren yol, diğer kadın siyasetçilere yol göstermesi açısından oldukça önemli bir örnektir. Modern toplumlarda aklın ve cesaretin bunun yanı sıra analitik düşünme becerisinin erkeklere özgü olduğu kalıp yargısı Merkel tarafından kırılmış ve şansölye, itaatkârlıktan uzak ve oldukça kararlı bir tutum ile politikalarını hayata geçirmiştir. Cinsiyet farkları rejimi erkek egemenliği üstüne kurulu olsa da Angela Merkel bir kadın olarak tüm engelleri aşmış ve başarıyı yakalamıştır. Ferree, Angela Merkel'in kamusal alanda kadınlardan beklentilerin değişmesi, kadınların ilgilerinin siyasete yönelmesi ve kadınların siyasi çıkarları nasıl kontrol altında tutup yöneteceğine ilişkin dönüşüme dikkat

çekmektedir (Ferree, 2006:93). Angela Merkel kendini her ne kadar feminist olarak nitelendirmese de Ferree onun rolünü feministçe bir siyaset olarak değerlendirmektedir. Ferree'nin görüşlerine paralel bir sonuç ise 2005 yılından bu yana toplumsal cinsiyet eşitliği için en çok çaba harcayan şansöyenin Merkel olduğu gerçeğidir (Mushaben, 2018:83). Angela Merkel güçlü bir lider olarak kadınların siyasetteki varlıkları için gösterilen ikircikli tutumlara karşı meydan okumuştur.

Dünya çapında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı gerçeğinden yola çıkarak bir kadın için siyasette başarılı olmanın ne kadar güç olduğu aşikârdır. Özellikle Nazi Almanya'sında kadının ötekileştirildiği düşünülürse geleneklerin izlerinin çabuk silinmediği varsayımından yola çıkarak Merkel'in başarısının önemini vurgulamak gerekmektedir. Apolitik bir fizikçi olan ve Doğu Almanya'dan gelen bir kadın siyasetçinin doğru zamanda doğru hareket etmesini sağlayan sağduyusu ve analitik zekâsı sayesinde üç dönem üst üste başbakan seçilmesi ile başarısını kanıtladığı bir gerçektir. Kadınların siyasete karşı gereken ilgiyi yeterince gösteremediği bu çağda Merkel, tüm ezberleri bozmayı başaran bir siyasetçi olmuştur. Gerek Almanya'da ve gerekse Avrupa Birliği içindeki etkin konumu uzun yıllardır süren kadın siyasetçi, kadınların makûs tarihini değiştirmiştir. Erkek egemenliğinin keskin biçimde hissedildiği siyaset alanında kadınların görünürlüğünün artması ve sosyal hayatta da aktif rol oynaması açısından Merkel'in başarıları oldukça etkili olmuştur.

Siyasetle ilgilenmek isteyen kadınlar, türlü sebeplerle politik karar alma süreçlerine dâhil olamamaktadırlar. Bu sebepler; ekonomik, psikolojik, kişisel, toplumsal ve aile içi tutumlar olarak sayılabilir. Kadınlar yüksek eğitim olsa bile özellikle evlenip çocuk sahibi olduktan sonra vaktinin çoğunu evde geçirmek zorunda kalmaktadır. Bir kadın için kamusal alanda olmak ve çalışmak bile zorken siyaset gibi erkeklerin hâkimiyet alanının çok geniş olduğu bir ortamda başarı kazanmak için ortalama bir erkekten bile daha fazla çaba harcamak gerekir. Böyle bir ortamda Angela Merkel'in güçlü lider olma özellikleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının yoğun yaşandığı dünyada literatür açısından iyi bir örnek olması dolayısıyla önem arz etmektedir. Kendisine muhalefet edenlerin aksine Almanya'yı ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda dönüştüren şansölye, güçlü liderlik vasıflarıyla hem Alman siyasetinde hem de dünya siyasetinde etkili bir lider olarak hatırlanacaktır. Onun bir kadın lider olarak başarısı ise siyasetle ilgilenen tüm kadınların kariyerleri için bir fırsat ve yol gösterici bir rehber niteliğindedir.

Finansal Destek:	Yok
Çıkar Çatışması:	Yok
Etik Kurul Onayı:	Yok

KAYNAKÇA

- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley .
- Atan, M. (2015). Radikal Feminizm: "Kişisel Olan Politikdir" Söyleminde Aile. *Jemsos* , 1-21.
- Aydemir, D., Aydemir, E. (2011). *Türk Siyasetinde Kadın: Çok Oluyoruz*. Ankara: Uşak Yayınları.

- Aydın, Y. (2020), <https://fikirturu.com/jeo-strateji/almanyayi-da-dunyayi-da-degistiren-kadin-angela-merkel/> (01.04.2021)
- Balducci, D. (2014). *Danke Frau Merkel*. Tropea: Meligrana.
- Trowsdale, A. (2018). *Hangi Ülkelerde kadınlar siyasette daha güçlü?:BBC*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44821229>. Erişim Tarihi: 08.03.2021
- Beauvoir, S. de. (2019). *İkinci Cins*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Berktaş, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bimmer, A. C. (2020). Avrupa'da Aile Araştırmaları. *Uluslararası Halk Blimi Araştırma Dergisi* , 300-317.
- Canşen, F. (2021). Merkel Korona İle Final Yapıyor. *Germany Brief* , 1-8.
- Crawford, J. T., & Jussim, L. (2018). *The Politics of Social Psychology*. New York: Roudledge.
- Çakır, H., & Baş, H. (2018). *Cinsiyetler ve Cİnsiyetlerle Özdeşleşen Davranışların Sosyolojik ve Biyolojik Açından Değerlendirilmesi* (Cilt 5). ASEAD.
- Das Alphaweibchen: Angela Merkel*. (2007. 03. 08).
- Dalaman, C. (2015). *Almanya beyaz kitabı yeniden yazıyor*. <https://www.amerikaninsesi.com/a/almanya-beyaz-kitabi-yeniden-yaziyor/2648918.html>.Erişim Tarihi: 01.04.2021
- Davidson-Schmich, L. (2011). Gender, Intersectionality, and the Executive Branch: The Case of Angela Merkel. *German Politics* , 325-341.
- Bruns, T. (2007). *Das Alphaweibchen*. Der Tagesspiegel. <https://www.tagesspiegel.de/politik/angela-merkel-das-alphaweibchen/819688.html>. Erişim Tarihi:08.03.2021
- Dolan, J., Deckman, M., & Swers, M. (2020). *Women and Politics*. London: Rowman&Littlefield.
- Euro News. (2020). *Kadın milletvekili oranında Türkiye 117'nci sırada; zirvede Ruanda ve Küba var*. tarihinde euronews: <https://tr.euronews.com/2020/03/10/kadin-milletvekili-oraninda-turkiye-117-nci-sirada-zirvede-ruanda-ve-kuba-var>. Erişim Tarihi: 06. 04. 2021
- Ferree, M. M. (2006, February). Angela Merkel: What Does it Mean to Run as a Woman? *Center for German and European Studies* , 93-107.
- Fitsimons. T. (2021) *One in five ministers is a woman according to new. IPU/UN Women Map*. <https://www.ipu.org/>: <https://www.ipu.org/news/press-releases/2019-03/one-in-five-ministers-woman-according-new-ipuun-women-map>. Erişim Tarihi: 02.10.2021.
- Foucault, M. (2020). *Özne ve İktidar*. (O. A. Işık Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Gould, S. J. (1981). *The Mismeasure of Man*. New York: Norton: Norton Company.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 245-256.
- Hewit, A. (2017). Biyolojik Determinizm, Özgür İrade ve Ahlaki Sorumluluk: Genetik ve Nörobilimden İlgörüler. *Multidisciplinary Journal of Biotechnology and the Body*, 23 (2), 188-190.
- Hill, J. (2017). *BBC*. [bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/resources/idd-sh/angela_merkel_turkish](https://www.bbc.com/turkce/resources/idd-sh/angela_merkel_turkish) Erişim Tarihi: 08. 03. 2021
- Penney, J.(2019). *Gender Equality*.Inter-Parliamentary Union. IPU Women in Politics: <https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2019-03/women-in-politics-2019> Erişim Tarihi. 01.07.2021
- Möhwald, U. (2002). *Changing Attitudes towards Gender Equality in Japan and Germany*. Germany: Iudicium.
- Mushaben, J. M. (2018). Feministin wider Willen? Angela Merkel und Geschlechtergleichheit in Deutschland. *Femina Plitica* , 83-95.
- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender and Society*. Burlington: Ashgate Company.
- Olsen, J. (2011). Leadership in Grand Coalition: Comparing Angela Merkel and Kurt Georg Kiesinger. *German Politics*, 342-359.
- Qvortrup, M. (2017). *Angela Merkel: Europe's Most Influential Leader*. England: Duckworth.

- Öztan, E. (2004). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Olumlu Ayrımcılık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* , 203-235.
- Schulz, M. L. (2005). *The Feminine Brain*. New York: Free Press.
- Statista. (2021). de.statista.com: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/74644/umfrage/prognose-zur-entwicklung-des-bip-in-deutschland/> Erişim Tarihi:08.03.2021
- Stiftung, H. B. (2019. 06.28). *tr.boell.org*. 08.03.2021 tarihinde <https://tr.boell.org/tr/2019/06/28/niyet-guzel-uygulama-kotu-maas-usulu-feminist-dis-politika> adresinden alındı
- Şahin, K. (2014). Federal Almanyada'ki 22 Eylül 2013 Genel Seçimlerinin Siyasi Sonuçlarına Yönelik Türkiye ve AB Eksenli Bir Değerlendirme. *Bilgi* , 57-85.
- Thompson, M. R. (2006). The Making of Chancellor Merkel. *German Politics* , 99-110.
- Unwomen.(2021.01.03). *Almanya'da 2008'den 2020'ye gerçek gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) gelişimi ve 2022'ye kadar DIW tahmini*. unwomen: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publication/2021701/progress-oraisingwomen-voices-in-interngovernmental-forums^view> Erişim Tarihi: 02.19.2021
- Uzbay, T. (2018). Kadın Beyni-Erkek Beyni: Ne Kadar Benzer Ne Kadar Farklı? <https://tayfunuzbay.com/kadin-beyni-erkek-beyni-ne-kadar-benzer-ne-kadar-farkli.html> Erişim Tarihi: 03.17.2021
- Yılmaz, O. (2016). Türk ve Alman Siyaset Yaşamında Kadın Fİğürü ve Politik Söylemleri: Angela Merkel ve Tansu Çiller Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 109-115.
- Yoder, J. A. (2011). An Intersectional Approach to Angela Merkel's Foreign Policy. *German Politics* , 360-375.